

Қазақстан, Алматы қаласы,
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Жанатаев Данат Жанатаевич
Философия және саясаттану ғылымдар мектебінің «Философия»
кафедрасы доцент, ф. ғ. к.

Абсенова Бибінұр Мирамғалиқызы, Смағұлова Гауһар
Қайсарқызы, Жәнибай Сұңғат Бағдатбекұлы, Қанатбек Әжібек
Магистранты

ЖОҒАРҒЫ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ФИЛОСОФИЯНЫҢ РӨЛІ.

XX ғасырдың басынан бастап Кеңес одағындағы жоғары білім беру жүйесіндегі философияның тағдыры өте қиын болды: алғашында ол тыйым салынған ғылымға айналды және коммунистік партия билікке келгеннен кейін көп ұзамай «өткеннің жәдігері» ретінде саналып оқу бағдарламасынан шығарылды, содан кейін XX ғасырдың ортасында ол қайтадан ЖОО-ларда оқытылатын пән ретінде енгізілді. Бір кезде олар одан бір бағыт (марксизм) алып, идеологияны насихаттау ретінде жоғары оқу орындарының жоғары курстарында оқытылды, ал тағы бір кезде бірнеше семестрде философия тарихының материалын беруге тырысты (1990 – 2010 жж.). Содан кейін Ғылым және Білім министрлігі қысқа мерзім ішінде егжей-тегжейге тоқталмай философия деген не екендігі туралы толық түсінік беру керек деген идеяға келді. Бірақ бұл тәсілдің пайдасының көп болуы екіталай. Қазіргі студенттердің көпшілігінде философияны осылай оқығаннан кейін көптеген сұрақтар мен түсініспеушіліктер туындайды: мысалы философия не үшін қажет және әр адамның өз көзқарасы болған кезде біреудің көзқарасын не үшін білу керек екенін түсінбейді. Бірақ философияны зерттеудің қазіргі жағдайында «Философия тек жалпы білім беретін пән» деп қана түсінетін студенттерден көп нәрсені күту қиын [1, 2 б.].

Жоғары оқу орындарында философияны қалай оқыту керектігі туралы көп ойлануға болады, бірақ негізгі сұрақтарға оралсақ, жоғары білім беру саласында философия қандай рөл атқарады? Ол студентке білікті маман болуға қалай көмектеседі? "Философия" сөзі гректің: фило-сүю, софия – даналық, грек тілінен аударылғанда философия-даналықты сүю дегенді білдіреді. Даналық дегеніміз не? Егер қарапайым түрде түсіндірсек, әлемдегі барлық нәрсе туралы білім, ал данышпан-осындай білімге ие адам. Осылайша, философия, егер біз бұл терминді ежелгі грек тілінен аударсақ, бәрін білуге деген ұмтылыс немесе бәрін түсінуге, заттар мен оқиғалардың мәніне енуге, белгілі кең, ғаламдық, күрделі, нақты жауаптары жоқ түпкілікті сұрақтарға жауап беруге ұмтылу [2, 1 б.]. Рене Декарт өз еңбектерінде философияның маңыздылығы туралы былай деп айтқан: "Ең алдымен мен

философияның не екенін білгім келеді. "Философия" сөзі даналықпен айналысуды білдіреді және даналық дегеніміз-бұл істегі парасаттылық қана емес, сонымен бірге адам біле алатын барлық нәрсені жетік білу, өмірді тура жолға бағыттайтын, денсаулықты сақтауға, сонымен қатар барлық ғылымдардағы ашылуларға қызмет ететін білім" [3, 3 б]. Философия ЖОО-да оқытудың маңыздылығы туралы көптеген танымал тұлғалар пікір айтты. Мысалы, академик В.А. Лекторский былай деді: "Егер біз Ресейдің мәдени ел болып қалуын, оның қазіргі өркениетке ойдағыдай кірігуін қаласақ, философияны оқытусыз оны жүзеге асыру мүмкін емес. Өйткені бұл әлемді түсінудің философиялық әдісін игеру және философиялық ойлаудың кем дегенде қарапайым дағдыларын игеру, ойшыл адамға қазіргі тез өзгеретін шындықта жүруге мүмкіндік береді. Ал білім өркениетін тек ойшыл адамдар ғана жасай алады" [4, 6 б]. Мамандық алудан басқа, университетте білім алу студенттің жан-жақты дамуын көздейді. Жоғары оқу орнын бітірген жаңа бастаған мамандар тек теориялық білім мен практикалық дағдыларға ие болып қана қоймай, логикалық ойлау, пайымдау, талдау, дәлелдеу, өз көзқарасын дәлелдей білуі керек.

Университеттегі философияның негізгі функцияларын қарастырайық:

- 1) Танымдық. Философия әлемді және оның құбылыстарын дұрыс, ғылыми тұрғыдан зерттеуге көмектеседі.
- 2) Тәрбиелік. Философия адам бойындағы гуманизмді дамытуға, оған оң мысалдар көрсете отырып, жақсартуға көмектеседі.
- 3) Дүниетанымдық. Философия адамның дүниеге көзқарасын және негізгі өмірлік ұстанымдарын қалыптастыруға көмектеседі.
- 4) Әдіснамалық. Философия адамды танымның негізгі әдістерімен таныстырады.
- 5) Сыни. Философия адамға сұрақ қоюға және сынауға үйретеді.
- 6) Бағалау. Философия адамға басымдық беруге және оған не қажет, не қажет емес екенін түсінуге көмектеседі.
- 7) Болжамдық. Философия адамға өткеннің сабақтарына сүйене отырып, оқиғалардың мүмкін болатын бағытын болжауға үйретеді.

Бұл функциялардың барлығы философиялық білімді қолдануға болатын әртүрлі бағыттар болып табылады. Олар студентке ғылымдардың теориялық негіздерін меңгеруге, әртүрлі зерттеу әдістерін қолдануды үйренуге, деректерді пайдалануға сауатты түрде қарауға және өз көзқарасын дұрыс дәлелдеуге мүмкіндік береді. Бұл дағдылардың барлығы базалық

болып табылады және студенттерге кез келген пән бойынша жаңа материалға сыни көзқараспен қарауға, өз мамандығы бойынша курстық, өздік және дипломдық жұмыстарды жазуға және оларды сенімді түрде қорғауға пайдалы болады.

Қазіргі әлемде философиямен байланысы жоқ мамандық пен лауазым жоқ. Қоғамда өмір сүретін адам қандай да бір жолмен бейімделуге мәжбүр, философияның мәні де осында. Бұл ғылым мұғалімге студенттерге көзқарас табуға және оқу процесін дұрыс құруға, инженерге мәселені шешудің жаңа әдісін ұсынуға, әскерге жаудың ықтимал әрекетін болжауға, критикке шығарма авторының жолдайтын шығарма мәнісі мен көңіл-күйін түсінуге, ғалымға бір қарағанда шешілмейтін мәселені шешудің жолын табуға, студентке ересек өмірге бейімделуге көмектеседі. Осыдан кез-келген кәсіптің адамы философияға жиі жүгінеді деп қорытынды жасауға болады. Философия өмірдегі маңызды нұсқаулық болып табылады, өйткені тек сауатты ойлайтын адам өмірдің барлық қиындықтарын жеңе алады және олардан болашаққа пайдалы сабақ ала алады. Философиялық (сыни) ойлау қабілеті бар адам жіберілген қателіктерден қорытынды шығарады және жаңа сынаққа дайын болады, бұл пәнді жоғары оқу орындарының оқу жоспарына енгізудің себептерінің бірі. Мектепте философияны оқуға ерте, балаларға өмірдің барлық қыр-сырын түсіну және философия тілін меңгеру қиынырақ, бірақ студент үшін бұл ілімдер қоғамға бейімделуге, өзін табуға, туындаған проблемаларды шешуге және болашақ өмір жолын қалыптастыруға көмектеседі.

Қорытындылай келе, басты фактіні атап өткен жөн, философия білім беру процесінің маңызды бөлігі болып табылады. Философиясыз көптеген ғылымдардың болуы мүмкін емес, және ғылымның өзі тұтастай алғанда жүйе ретінде күмән тудырады. Өйткені, философия әлдеқайда терең және маңызды құбылыс, онсыз адамзат өмір сүре алмайды. Философияның міндеті-рухани қасиеттерді ашу және дамыту және адамның өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі жетілдіруге деген ұмтылысын қолдау. Демек, философияны оқыту деңгейінің төмендеуі немесе оның оқу процесінде болмауы қоғамның білім деңгейіне сөзсіз әсер етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Левикова С.И. — Философия в системе российского образования // Современное образование. – 2016. – № 4. – С. 1 - 10.
2. Гусев Д.А. Популярная философия: учебное пособие / Гусев Д.А. — Москва: Прометей, 2019. — 552 с.
3. Декарт Р. Начала философии // Избранные произведения. — М.,1950.— С.411– 426.
4. Лекторский, В.А. Зачем нужна сегодня философия / В.А. Лекторский // Вопросы философии. – 2017. – № 7. – С. 140–143.